

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بیر غزنه و حب خاندان عصمت و طهارت

تألیف:

پیرین بیرانوند
دکتر آریانا اسماعیلی

انتشارات شکر

سرسناسه	بیرانوند، نسرین: ۱۳۵۸
عنوان و نام پدیدآور	پیر غزنه و حب خاندان عصمت و طهارت / تألیف: نسرین بیرانوند، زیبا اسماعیلی
مشخصات نشر	همدان، انتشارات سُکر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۱۴۲ ص
شابک	978-600-7538-44-9
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه: ۱۴۲-۱۳۹
موضوع	سنایی، مجدود بن آدم، ۴۷۳-۵۲۵ ق -- نقد و تفسیر
موضوع	Sanai, Majdud ibn - Adam, 1080? - 1150? -- Criticism, interpretation, etc.
موضوع	شعر فارسی -- قرن عی. -- تاریخ و نقد
موضوع	Persian poetry -- 12th century -- History and criticism
موضوع	مدیحه و مدیحه‌سرایی اهل بیت (ع) -- تاریخ و نقد
موضوع	*Laudatory poetry of Ahli-beyt -- History and criticism
شناسه افزود	اسماعیلی، زیبا، ۱۳۶۳ -
رده‌بندی کنگره	۴۹۵۷ / م ۴ پ ۹۳۹۵ PIR
رده‌بندی دیویی	۸۱۶۱ ۲۳
شماره کتابشناسی ملی	۴۰۸۳۶۴۰

پیر غزنه و حب خاندان عصمت و طهارت

مؤلفان: نسرین بیرانوند، دکتر زیبا اسماعیلی

ناشر: انتشارات سُکر

چاپ و صحافی: سرافراز

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵

شابک: 978-600-7538-44-9

تیراژ: ۱۰۰۰

بها: ۱۹۵۰۰۰ ریال

«تمامی حقوق برای ناشر و مؤلفان محفوظ است»

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
	فصل اول - شعر دینی
۹	شعر دینی
۹	بطه شعر با اندیشه‌ی دینی
۱۱	تعریف مدح و خصوصیات آن
۱۱	شعرا، مدح
۱۴	انواع مدح
۱۴	الف) حصص ستایش باربر تعالی
۱۴	ب) نعت پیامبر
۱۴	ج) منقبت
۱۴	د) مرثیه امامان
۱۶	شاعران مدیحه‌سرا و ممدوحان آن‌ها
۱۷	مدح شاهان و مدح امامان
	فصل دوم - جایگاه پیامبر و امامان در ذهن و بیان سنایی
۳۳	زندگی‌نامه‌ی حکیم سنایی غزنوی و اندیشه‌ی او
۳۵	آثار و تألیفات سنایی
۳۶	جایگاه پیامبر و امامان در ذهن و زبان سنایی
	فصل سوم - ستایش پیامبر (ص)
۳۳	ستایش پیامبر در اشعار شاعران و نوشته‌های نویسندگان
۳۸	خاقانی شروانی
۳۹	عطار نیشابوری
۴۱	سعدی شیرازی
۴۳	نظامی گنجی‌ای
۴۵	عبدالرحمن جامی
۴۶	اهلی شیرازی
۴۷	ستایش پیامبر در اشعار سنایی
	فصل چهارم - ستایش علی (ع)
۷۱	ستایش امام علی (ع) در اشعار شاعران و نوشته‌های دیگران
۷۲	اصطلاح شیعه و پیدایش آن
۷۵	فرق شیعه: اسماعیلیه
۷۶	نگاه شاعران به تشیع و علی (ع)

۷۸	ابوسعید ابوالخیر
۷۹	مولانا
۸۳	ستایش حضرت علی در اشعار سنایی
	فصل پنجم - ستایش فاطمه، حسنین (امام حسن و امام حسین (ع)) و دیگر امامان
۹۹	ستایش فاطمه (س)
۱۰۴	ماهیت قیام امام حسین
۱۰۶	سروده‌های عاشورایی
۱۰۶	سروده‌های پیش از عاشورا
۱۰۶	سروده‌های روز عاشورا
۱۰۸	ستایش امامان حسن و حسین در ذهن و اشعار شاعران و نویسندگان
۱۱۴	ستایش حسین (ع) در اشعار سنایی
۱۲۷	ستایش دیگر امامان
۱۴۳	منابع و مآخذ

مقدمه

ادبیات ایران به‌دری است سبز و بی‌مرز که در آن جاودانه‌ترین ترانه‌های انسانیت، عشق و زندگی را می‌توان با چشم مشاهده و با دریافتن آنها افق‌های تاریک بشریت در خواب فرورفته روشن می‌شود. ادبیات پناهگاه دهر خسته و روح آشفته بشر است روح آدمیان در کارزار روزگار سخت‌گیر پریشان می‌شود و صاحبان این تقویت دوباره‌ی روح و روان خویش به سایه‌ی ادبیات پناه می‌برند.

ادبیات آئینی هر ملت، آئینه‌ای است از ارجحی، ارزش‌ها و آرمان‌ها، حرمان‌ها و سرگذشت تاریخ و فرهنگ آن قوم؛ آئینه‌ای که می‌توان شمایل حقیقی آن جامعه و دغدغه‌ها و ظرفیت‌های موجود را در آن مشاهده و نسبت به دیده‌ها و آزمون‌های اجتناب‌ناپذیر آنها به قضاوت نشست. شعر آئینی به دلیل ویژگی‌های خاص خود به عنوان یک مقوله‌ی مستقل سیر به نظر منتقدین ادبی و شاعران بوده است هر مقوله‌ی شعری که صبغه‌ی دینی داشته باشد و متأثر از آموزه‌های اسلامی باشد، در قلمرو شعر آئینی قرار می‌گیرد.

یکی از مجموعه‌های شعر آئینی «شعر ولایی» نام دارد و مهم‌ترین زیرشاخه‌های آن عبارتند از: شعر نبوی، شعر علوی، شعر فاطمی، شعر عاشورایی، شعر بقیع، شعر رضوی و شعر مهدوی است. شعر ولایی به لحاظ موضوعی، اختصاص به خاندان عترت و طهارت دارد و سخنان، سیره‌ی اخلاقی و فضای وجودی آنان در شعر ولایی بازتاب در خوری پیدا می‌کند.

شعر فارسی از آغاز قرن سوم ه.ق در ایران بزرگ رونق می‌گیرد؛ شعری که با آنکه ریشه در پیش از اسلام دارد اما هم در شکل و هم در معنا از زبان عربی؛ یعنی زبان قرآن کریم و سنت نبوی

و معارف اسلامی تأثیر می‌پذیرد و سخن گفتن از خدا، اسلام، قرآن، رسول (ص) و یاران وی و امامان (ع) فتح باب دیوان و دفتر هر شاعر است که در طی این یازده قرن در این سرزمین چشم به جهان گشوده و در گوشه و کنار آن بالیده است. آثار ولا و مهر آل رسول (علیه السلام) و فرزندان علی (ع) و ذریه فاطمه زهرا (ص) در دیوان بسیاری از شاعران پارسی‌گوی نیز، حتی آنان که به تشیع شهره نیستند، می‌درخشد و ابیاتی از سروده‌های ایشان ورد زبان ادب پژوهان و دوستداران خاندان پیامبر (علیه السلام) است.

عدی، اگر عاشقی کنی و جوانی عشق محمد بس است و آل محمد

(قصاید سعدی، ۱۳۸۰: ۱۰۸۰)

خدا به - بنی فاطمه که بر قول و ایمان کنم خاتمه

گر طاعت کنم و قبول من و دست و دامان آل رسول

(بوستان سعدی، ۱۳۸۱: ۳۶)

در بیشتر سروده‌ها و قصاید ایر شاعر، گرانمایه، از منزلت دین، کرامت انسان و مراتب والای بنی فاطمه و لزوم اطاعت و فرمانبرداری از آن‌ها و اهل بیت طاهرین سخن به میان آمده است. ادبیات فارسی، به‌ویژه بخش کلاسیک آن از حیث تحت معنایی به شدت متأثر از فرهنگ اسلامی است این فرهنگ زلال و اصیل در همه‌ی آثار، سخن و نویسندگان این خطه نمود بارزی دارد رسالت و راز ماندگاری و اعتلای ادبیات اسلامی در آن است، که فطریات انسانی را به انسان‌های دیگر انتقال دهد و متذکر شود. انسان‌هایی که طالب عدل و زیاده‌اندگی و حفظ و بقای هویت انسانی خویش‌اند. سخن گفتن از عشیره‌ی روشنایی، و کاروان‌ساری، ترین ارزش‌ها و ارمغان‌هاست.

شاعر آئینی همانند مردی چراغ در دست است که در شب تاریک، گمشدگان را به جاده‌ی اصلی انسانیت و معنویت رهنمون می‌شود یا مانند راه‌بلدی است که می‌کوشد تشنگان معارف ناب را به سرچشمه زلال معرفت برساند. خاندانی که مجمع نورانیت و خاستگاه فضایل مانا در عرصه‌ی تعالی و تکامل انسان محسوب می‌شوند، سزاوار است شخصیت و آثار معنوی آنان مورد پژوهش و تعمق قرار گیرد از این‌رو در این مجال به گوشه‌ای از خصایص بی‌بدیل چهره نور پاک اشاره می‌کنیم.